SOLIST:
TIJMEN VELTMAN

DIRIGENT:
COEN VAN 'T HOF

12 APRIL • 20.15
WESTZIJDERKERK • BULLEKERK

van kerkwijk
Amstelveen

Zaans Symfonieorkest

ZAANS SYMFONIE ORKEST

zaans Symfonieorkest

Concert

Zaans Symfonie Orkest

onder leiding van
Coen van 't Hof

solist:
Tijmen Veltman, piano

Zaterdag 12 april 2008, 20.15 uur
Westzijderkerk Westzijde 75 Zaandam

Franz Schubert

Ouverture in C-dur (im Italienischen Stile), opus 170

Adagio
Allegro più mosso

Ludwig van Beethoven

Concert voor piano en orkest nr. 5 in Es-dur, opus 73

Allegro
Adagio un poco mosso
Rondo Allegro

PAUZE

Joseph Haydn

Symphonie Es-dur (mit dem Paukenwirbel) Nr. 103

Adagio - Allegro con spirito
Andante, più tosto allegretto
Menuetto e trio
Finale: Allegro con spirito

Het Zaans Symfonie Orkest droeg nog niet zo lang geleden de naam ‘Toonkunst’ achter zijn naam. Dat epitheton sierde tal van koren en orkesten in Nederland en was het logische gevolg van de oprichting van de Maatschappij tot bevordering van de Toonkunst in 1829. Deze had als doel het na de Franse tijd ontstane koninkrijk Nederland meer muzikaal aanzien in Europa te geven. Ze schreef daartoe compositieprijsvragen uit, organiseerde muziekfeesten, stimuleerde in plaatselijke afdelingen de koorzang, promootte het muzikale onderricht en werkte daardoor mee aan de verhoging van de muzikale standaard van de steeds professioneler wordende symfonieorkesten. Sommige plaatselijke afdelingen stichtten muziekscholen; die in Amsterdam zelfs een eigen conservatorium. De Maatschappij bestaat nog steeds.
Toonkunst ging door met dat streven, ook nadat België zich had afgescheiden en de jansaliegeest Nederland in zijn greep kreeg. De Maatschappij consisteerde in de verheerlijking van het grootse, nationale verleden. Dat gebeurde met name onder invloed van de dichter Jan Pieter Heije die onder meer de grootse kaping van de Zilvervloot bejubelde, het karretje op de rustieke zandweg bezong en de maan helder door de bomen liet schijnen. Heije was van 1843 tot 1866 secretaris en daarmee de officieuze leider van Toonkunst.
Johannes Verhulst, nu vooral bekend van de straat achter het Concertgebouw, was zijn trouwe medestrijder.

Verhulst beschouwde het als zijn taak de Nederlandse taal van muziek te voorzien. Zijn liederen werden veelvuldig ten gehore gebracht door de Toonkunstkoren. Bijvoorbeeld de Amsterdamse afdeling waar Verhulst zelf lange tijd dirigeerde. Of misschien wel het Zaanse Toonkunst.

De afdeling voor Zaandam en omstreken werd pas laat opgericht en wel op 20 juni 1924, als koorvereniging. Tot eind jaren vijftig leidde dirigent F.J. Sicking het koor. Onder zijn leiding genoten de jaarlijkse uitvoeringen van Bachs Matthäus Passion een bekendheid die tot buiten de Zaanstreek reikte.
Naast het Toonkunstkoor bestond sinds 1920 de Zaanse Orkestvereniging en het Zaans Kamerorkest, beide onder leiding van Piet van Mever. Na de Tweede Wereldoorlog fuseerden beide verenigingen en gingen gezamenlijk verder als de orkestafdeling van de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst, afdeling Zaandam en omstreken.
Het koor, waar ooit alles mee begon, werd in 1976 opgeheven wegens een gebrek aan herenleden. De orkestafdeling bestaat nog steeds. Een aantal jaren geleden heeft ze de naam Toonkunst uit de naam geschrapt. Het orkest heet nu het Zaans Symfonieorkest.

Coen van 't Hof is van huis uit trombonist, maar op z'n zestiende had hij het dirigeerstokje al in de hand. Dat was bij een invalbeurt bij de IJmuider Harmonie. Op zijn achttiende ging hij naar het Koninklijk Conservatorium in Den Haag, waar hij zich uitslutend toelegde op het trombonespelen. In die tijd raakte hij het dirigeerstokje nauwelijks meer aan. Al vrij snel ging hij, als remplacant, spelen in allerhande grote orkesten en beroemde ensembles. Met name in het Koninklijk Concertgebouw Orkest, het Schönberg Ensemble en het ASKO-ensemble heeft hij een grote muzikale ontwikkeling doorgemaakt; onder andere doordat hij daar te maken kreeg met grote dirigenten als Nicolaus Harnoncourt, Valery Gergiev, Mariss Jansons en op het gebied van de eigentijdse muziek Reinbert de Leeuw.
Na voltooiing van zijn opleiding bekwaamde hij zich verder op de trombone bij Roger Bobo en Joseph Alessi in New York. Als solist verwierf hij een internationale reputatie in zowel het traditionele als het eigentijdse repertoire. Zo trad hij op met diverse orkesten en ensembles in de Verenigde Staten, Japan en Korea. In oktober 1998 was Coen van 't Hof uitgenodigd als 'Emerging Artist' tijdens de Swiss Brass Week in het Zwisterse Leukerbad. Bij De Nederlandse Opera soleerde Coen in Alexander

Kneiffel's Alice in Wonderland en op het Valery Gergiev Festival in Rotterdam speelde hij de Oraison Funèbre van Hector Berlioz.
Tijdens die succesvolle periode van uitvoerend kunstenaar ging hij zich echter steeds meer realiseren dat het (her)scheppende proces van wat de componist bedoelde interessanter was dan het zo goed mogelijk spelen van die ene partij. Toch duurde het nog vrij lang voor hij weer directielessen ging nemen. Dat gebeurde onder andere bij André Presser, bij wie ook Jaap van Zweden de kneepjes van het vak heeft geleerd.

Van 't Hof werkt het liefst met amateurs, omdat zij voor 'de lol' spelen, zonder het plichtmatige van de beroepsmusici. Voor het plezier betekent voor hem overigens wel dat hij het beste uit de spelers wil halen wat zij kunnen. Hij kan genieten van het 'samen muziek maken.' Sinds september 2004 is hij als vaste dirigent verbonden aan het Zaans Symfonie Orkest. In die periode heeft hij het orkest uitstekend naar zijn hand weten te zetten en de onderscheidende leden heel wat geleerd.

Jac. Schaap
MUZIEKINSTRUMENTEN BV
Javastraat 43A
1521 CC Wormerveer
tel:075-628 41 92

E-mail: info@jacschaap.nl

Het Zaans Symfonie Orkest kampt met hetzelfde probleem waarmee veel verenigingen te maken hebben: gebrek aan geld. De eigen middelen zijn niet toereikend om dat te realiseren wat het orkest doet. Dat kan alleen dankzij de steun van donateurs, vrienden van het orkest en een aantal instellingen en bedrijven.

Dirigent, bestuur en leden zijn dan ook zeer erkentelijk voor de steun van, in willekeurige volgorde, de heer Baas, het Honig-Laanfonds, mevrouw Vogel-Bak, het Prins Bernhard Cultuurfonds, de heer Vosbergen, de Stichting Ir. P.M. Duyvis, mevrouw Klok, de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, de firma Verwey, MADDOCKS & BUGLEY GROUP, Consulting. Detachering. Technology.

Wilt u het werk van het ZSO steunen, dan kunt u zich opgeven als vriend van het orkest bij het secretariaat Treilerstraat 49 1503 JC Zaandam

“Tijmen Veltman zou Mozart plezier hebben gedaan” kopte het Noordhollands Dagblad op maandag 20 november 2006. Tijmen had de dag ervoor de recensent (en de aanwezigen!) verrast met zijn spel bij het 23’ pianoconcert van Mozart. “Het zou de baanbrekende Mozart, wars van conventies, zeker in zijn muzikale opvattingen, plezier gedaan hebben. En zeker deze uitvoering zal hem bekoord hebben! Uit het hoofd gespeeld, met een rijp, fluwelen toucher.”

Je zou denken dat voor Tijmen, net 17 geworden, een carrière als concertpianist in het verschiet ligt. Nee dus. Hij gaat volgend jaar wiskunde studeren. Daar is hij namelijk ook heel erg goed in. Vorig jaar nog was hij een van de drie deelnemers aan de Wiskunde Olympiade, een wedstrijd voor middelbare scholieren met een wiskundeknobbel, die geen enkele fout maakten.
Tijmen zit nog op school en doet dit jaar eindexamen gymnasium in de tweetalige opleiding van het Hermann Wesselink College in Amstelveen. Een van zijn vakken is muziek en een van de onderdelen van het muziekexamen is dat kandidaten ook voor publiek spelen. Alleen, maar liefst in groepjes. Tijmen heeft 19 keer opgetreden, nu eens achter het keyboard, dan weer op de gitaar en natuurlijk achter de vleugel. Daar speelde hij ook het vijfde pianoconcert van Beethoven. Met het Zaans Symfonie orkest. Vanavond is het dus de tweede keer dat hij dit stuk speelt.

Op zijn school wordt Tijmen natuurlijk regelmatig gevraagd mee te doen met allerlei manifestaties. Zo ook in maart 2006. In de aula van het Hermann Wesselink College en de schouwburg in Amstelveen speelde hij de rol van de jonge Mozart in een bewerking van die Zauberflöte. De rol was hem

op het lijf geschreven. Achter de vleugel spon hij virtuoos een rode draad door de voorstelling, begeleidde anderen en smeedde de scènes aan elkaar. En alles uit het hoofd. De aanwezigen waren na afloop unaniem in hun oordeel dat er geen sprake meer was van een talent. De foto op het omslag van dit programmaboekje laat hem zien in deze rol.

Maar hij is ook componist. Zo bewerkte hij voor het schoolconcert als een echt romantische componist de melodietjes van computerspelletjes Zelda en Mario tot een vierstemmig stuk voor koor en piano. Romantisch in die zin dat hij die 'liederen' gebruikte die onder 'het volk' leven. Tijmens klasgenoten vormden het koor en de componist zat zelf achter de vleugel. Dat is overigens niet de eerste keer dat hij componeerde.
Dat hij dat kon, bleek al snel toen hij een piano aanraakte. Toen zijn zus haar eerste pianolessen kreeg, luisterde haar kleine broertje aandachtig mee. Zodra zij klaar was met haar lesje, klom Tijmen op de kruk achter de Bösendorfer en daar begon hij op gehoor de melodietjes van de les na te spelen. En op te schrijven. Al snel stonden alle zwarte toetsen van de vlooienmars keurig in notenbalken. Niet lang daarna schreef hij zijn eerste eigen melodietjes; eerst voor één hand, later ook voor twee. En alles zo uit het hoofd, zonder het eerst op de piano uit te proberen.
Omdat het allemaal goed klonk, besloot zijn pianoleraar dat Tijmen zich maar eens moest gaan verdiepen in compositieleer. Dat gebeurde bij een docent in Utrecht, voor wie hij elke drie weken een fikse opdracht meekreeg. Toen hij negen was, componeerde hij een grote, vijfstemmige fuga in de stijl van Bach. Een dubbele fuga nog wel, met twee thema's die na afzonderlijke uitwerkingen uiteindelijk bij elkaar komen.
Hij stuurde dit stuk op naar een componeerwedstrijd van de VPRO. De inschrijfdatum was al wel verstreken, maar de juryleden vonden het stuk zo goed dat ze het meteen uit 75 inzendingen nomineerden. Tijmen, hij was ook hier weer de jongste deelnemer, al was hij ondertussen al negen, had voor de

zekerheid naast een computerversie ook een handgeschreven partituur gestuurd, om te laten zien dat het echt zijn eigen werk was. Van zijn stuk is toen een bewerking gemaakt voor het Nederlands Blazers Ensemble. In de Grote Zaal van het Concertgebouw is het toen uitgevoerd en op de televisie uitgezonden. Tijmen speelde eerst zijn compositie op de piano, zijn debuut in de Grote Zaal, en daarna nam het blazersensemble het van hem over.
Voor een stuk voor orkest met slagwerk en piano kreeg hij bij het Christinaconcours een eervolle vermelding en toen hij in de brugklas zat, hij was toen elf, deed hij mee aan de muziekolympiade. Deelnemers moesten een stuk schrijven met als thema de aanslagen van de elfde september. Tijmen componeerde een stuk voor pianosolo met veel wisselende stemmingen. Het geluid van een roezemoezige stad gaat over in een beangstigende, dreigende sfeer die uitmondt in een climax. De daarna ontstane paniek verbeeldde hij in klanken om daarna toe te werken naar een nieuwe climax, overgaand in chaos en eindigend in klanken die de beelden van de instortende torens en de opstijgende rookwolken vervangen. Tijmen won er de eerste prijs mee.
Behalve dan voor het eindexamenstuk voor zijn klasgenoten, componeert Tijmen niet veel meer. Het kost hem toch te veel tijd. School vraagt immers ook aandacht, waarbij de muziek voor de nodige afleiding zorgt. Muziek is immers geen moeten; het is mogen en genieten. Als Tijmen speelt, geniet hij. Als Tijmen speelt, genieten zij die naar zijn spel mogen luisteren.

Bij **Franz Peter Schubert** denken sommigen aan forellen, anderen aan romantische liederen of aan die man met het ziekenfondsbrilletje. Een productief mannetje van nog geen een meter zestig dat in de 31 jaar dat zijn leven maar duurde een enorm oeuvre geschapen heeft. In twintig jaar tijd schreef hij onder andere dertien opera's, zeven missen (waaronder de beroemde Deutsche Messe, negen symfonieën, veel kamermuziek, een zeer grote hoeveelheid pianowerken en meer dan zeshonderd liederen. Hij moet zich hebben doodgewerkt. De laatste tien jaar van zijn leven zagen er zo uit: van ‘s morgens vroeg tot na de middag componeren, ‘s middags eten, lezen en wandelen en ‘s avonds doorzakken met vrienden in de kroeg of bij een van hen thuis. Daarbij werd piano gespeeld, veel gezongen en nog meer gediscussieerd.

Hij werd op 31 januari 1797 geboren als dertiende kind van onderwijzer en amateur-cellist Franz Theodor in een plaatsje vlakbij Wenen. Al snel bleek dat de kleine over een grote muzikale aanleg beschikte en de lessen op viool, orgel en piano van zijn vader snel oppikte. Bovendien bleek dat hij ook goed bij stem was en op elfjarige leeftijd werd hij als koorknaap toegelaten tot de Wiener Hofkapelle. In het daaraan verbonden keizerlijke seminarie, ook wel het Konvikt genoemd en beroemd geworden als de bakermat van de Wiener Sängerknaben, kreeg hij zijn verdere opleiding. Eerst als violist, al snel als concertmeester en dirigent in het schoolorkest raakte hij vertrouwd met de symfonieën van Haydn en Mozart. In deze periode begon hij zelf ook te componeren met wat kleine kwartetten, pianostukken en liederen, ja zelfs een eerste symfonie. Wegens stemwisseling verliet Schubert in 1813 de Hofkapelle en begaf zich, naar verluidt om de dienstplicht te ontduiken, in het onderwijs, op de school van zijn vader. Lesgeven bleek niks voor hem. Hij wilde componeren, en dat deed hij. Zeer tot ongenoegen van zijn vader die vond dat zijn zoon op een onfatsoenlijke manier een karige boterham verdiende. Zo leefde hij voor de rest van zijn leven in armoede, mede door zijn gebrek aan zakelijk inzicht. "De staat moet mij maar onderhouden, ik kan nu eenmaal alleen maar componeren",

schijnt hij ooit gezegd te hebben. De familie Esterházy, u komt de naam ook tegen in het stukje over Haydn, heeft dat ‘verzoek’ daadwerkelijk ingewilligd. Zij namen Schubert als muziekleraar in dienst en zodoende verbleef hij in de zomers van 1818 en 1824 op hun vorstelijke paleis in Hongarije.
Op muzikaal gebied was hij eigenlijk autodidact. Als vijftienjarige bestudeerde hij zorgvuldig het werk van andere grote componisten zoals Beethoven, Mozart en Haydn. In veel instrumentale werken van Schubert is de invloed van deze Weense klassieken groot, vooral die van Mozart. Toen hij 18 was, schreef hij twee symfonieën, vier opera's, twee missen pianosonates, 'n strijkkwartet en maar liefst 150 liederen.
Naarmate Schubert rijpte als componist werd hij echter veeleer een bruggenbouwer tussen de gestructureerde klassieken en de nieuwe gevoelsbeweging, de Romantiek.
Tijdens zijn leven werden zijn symfonieën niet bij grote concerten uitgevoerd, hoogstens door kleinere orkesten in een amateuristische ambiance. Sommige bleven zelfs in de la liggen en werden pas veel later ontdekt. Nu hebben de symfonieën van Schubert een onbedreigde plaats binnen ’t orkestrepertoire en worden ze alom gewaardeerd om het gebruik van harmonie en melodie en om de heldere dialogen tussen de verschillende instrumenten. Op het eerste gehoor eenvoudig, maar met geraffineerde wisselingen in toonsoort en tempo.

Naast acht en een halve symfonie heeft Schubert ook acht ouvertures geschreven. Ook die worden gekenmerkt door de uitbreiding en het losser komen van het klassieke patroon. Schubert ging ook hierin zijn eigen gang. Ze hebben soms een liedstructuur met hun herhalingen en variaties op het thema. De ouvertures behoren tot de repertoirestukken van tal van amateursymfonieorkesten, inderdaad, omdat ze veel op liederen lijken. Luistert u vanavond naar de ouverture in Italiaanse stijl.

Het ZSO wordt gesponsord door

Maddocks&Bugley
Consulting Workforce Education

MADDOCKS & BUGLEY GROUP
Consulting.Workforce.Education

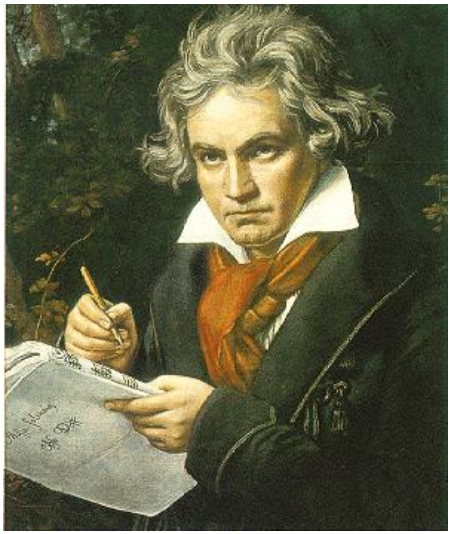

Ludwig van Beethoven werd op 16 december 1770 in Bonn geboren. Hij was een telg uit een van oorsprong Vlaams geslacht van kleine zelfstandigen met vaak een bijbaan als professioneel musicus. Of andersom. Vader Johann had al gauw in de gaten dat zijn zoon Ludwig in muzikaal opzicht getalenteerder was dan hijzelf. Naar het voorbeeld van (Leopold) Mozart zette hij vervolgens alles op alles om van zijn zoon ook een wonderkind te maken. Kleine Ludwig zou dan voorgoed een einde kunnen maken aan hun armlastige bestaan. Dat geluksscenario lukte alleen op het muzikale gebied: als zevenjarige pianist debuteerde hij in Keulen, op elfjarige leeftijd kende hij Das Wohltemperierte Klavier uit het hoofd en toen hij dertien was, verschenen zijn eerste pianosonates in druk. De keerzijde van deze eenzijdige opvoeding was dat Ludwig nauwelijks naar school is geweest. Alle kennis die hij bezat op het gebied van talen, filosofie en geschiedenis had hij zichzelf eigen gemaakt. Zijn gebrekkige algemene ontwikkeling was iets waar hij zich altijd een beetje voor heeft geschaamd.

In 1787 verbleef Beethoven in Wenen waar hij korte tijd studeerde bij Mozart, die hem een grootse toekomst voorspelde. Na de dood van Mozart volgden lessen bij Haydn en Salieri. Na een korte onderbreking in Bonn keerde hij voorgoed naar Wenen terug. Ondanks zijn onderontwikkelde sociale vaardigheden wist hij zich daar te handhaven als een kunstenaar die in de aristocratische kringen op blijvende waardering kon rekenen. Naar het voorbeeld van Mozart koos hij voor het ongebonden kunstenaarschap. Dat wil zeggen dat hij niet in dienst trad van een of andere hofhouding, maar dat hij zijn opdrachten als een vrije ondernemer verwierf. Bovendien eiste hij bij de uitvoering daarvan een volledige artistieke vrijheid op.
Beethoven wordt algemeen beschouwd als de grote vernieuwer in de muziek die de overgang van classicisme naar romantiek personifieert. Zijn eerste kwartetten, pianosonates en symfonieën sluiten nauw aan bij de idealen van de grote klassieke voorbeelden als Mozart en Haydn, al zitten er ook dan al typische trekjes van de later zo beroemde Beethovenstijl in. De laatste werken

zijn door hun expressiviteit en pakkende melodiek op en top romantisch. Het vijfde pianoconcert op. 73 dat het ZSO vanavond voor u speelt, dateert van 1805 en wordt gerekend tot een werk van zijn middenperiode. Uit deze periode stammen ook de ouvertures Coriolan en Egmont die u zich vast nog wel herinnert van een van de vorige concerten.

In deze middenperiode probeerde Beethoven zich los te maken van de strenge regels die in het metier golden. Hij zocht naar nieuwe wegen en andere expressiemogelijkheden om zijn levensvisie te verklanken. Het is bekend dat Beethoven sympathiseerde met de positief ingestelde, naar vrijheid strevende stroming die overal in Europa opgeld deed en in Frankrijk onder meer leidde tot de Franse Revolutie. Het levensmotto van Beethoven -weerstand bieden aan de tegenslagen en van daaruit kracht genereren om verder te gaan- vertaalde hij in heroïsche klanken met een hoog militair gehalte. Het monumentaal opgezette vijfde pianoconcert is daar een sprekend voorbeeld van. Het concert dat in de volksmond de naam 'Keizerconcert' kreeg, gunt de piano alle vrijheid. Maar ook hier is het een vrijheid in gebondenheid, want de piano zal zich uiteindelijk toch moeten verzoenen met het streng thematisch spelende orkest. Beethoven schreef het concert in de periode dat de Napoleontische legers Wenen bestookten en later bezet hielden. Tijdens een van de eerste uitvoeringen moet een Franse soldaat enthousiast hebben uitgeroepen: 'C'est l'empereur!' Hij moet ten onrechte gedacht hebben dat zijn keizer het pianospel verbeeldde. Beethoven had juist een vreselijke afkeer van Napoleon, de Corsicaanse burger die zichzelf tot keizer had gekroond.

Het Zaans Symfonie Orkest repeteert iedere dinsdagavond in ‘’t Vinken(n)est’ in Wormerveer. Daar wordt hard gewer om de stukken ‘er goed in te krijgen.’ Dat gebeurt altijd in een ‘genietende’ omgeving.

Jammer is op dit moment wel dat het orkest wat ‘dunnetjes’ in de strijkers zit. Met extra violisten, altisten en cellisten zal het vast nog meer genieten worden.

Heeft u zelf zin om eens te komen luisteren? Kent u in uw familie of kennissenkring iemand van wie u denkt dat hij het leuk vindt om mee te spelen, maak hem dan attent op het ZSO.
Alle gegevens vindt u op de website:

www.zaanssymfonieorkest.nl

Joseph Franz Haydn werd geboren op 31 maart 1732 te Rohrau als zoon van een wagenmaker. Hij was de op een na oudste in een gezin van twaalf kinderen. Zijn vader, die een niet onverdienstelijk amateur-harpist was, had oog voor de muzikale talenten van zijn zoon en liet hem voor muzikant leren bij een neef, de dorpsonderwijzer Johann Franck in Hainburg. Van hem kreeg hij vioollessen en leerde hij pianospelen. Tevens onderwees hij de jonge Haydn in de eerste beginselen van het componeren. Prettig had Haydn het daar niet en dus was hij blij dat hij in 1740 werd gevraagd als sopraan in het knapenkoor van de Stephansdom in Wenen. Hij ontving daar een algemene muzikale opleiding die onder meer inhield dat hij daar zijn viool- en pianostudie kon voortzetten. Van dat koor maakte hij deel uit tot 1749 (vanaf 1745 samen met zijn broer Michael). Hoewel koorleider Karl Georg Reutter een bekwaam componist was, heeft Haydn van deze drukbezette musicus nauwelijks iets geleerd op compositorisch gebied. Niettemin stond voor hem vast dat hij componist zou worden. Toen hij in 1749 als gevolg van zijn stemwisseling het koor moest verlaten, probeerde hij met losse baantjes de kost te verdienen. Zo ving hij wat geld als kerkzanger en door het geven van muzieklessen. Zijn belangrijkste bron van inkomsten vormde het componeren van en het meespelen in serenades die in de open lucht werden uitgevoerd. Die bezigheid werkte later in zijn orkestwerken vooral door in de behandeling van de blazers.

Dat het ZSO vanavond de symfonie met de paukenroffel kan spelen werd mede mogelijk gemaakt door
Autorent Adrie Jonk, Kleine Tocht 25-27
1507 CB Zaandam, telefoon 075 - 659 0 123

Dit bedrijf stelt een auto ter beschikking, waarmee de pauken van de repetitie- naar de concertruimte vervoerd kunnen worden. En weer terug.

In 1759 kreeg hij zijn eerste aanstelling als muziekleider aan het hof van de Boheemse edelman graaf Von Morzin. In die periode schreef hij zijn eerste symfonie. Het zouden er 108 worden. Nadat de kapel van Von Morzin wegens bezuinigingen moest worden opgeheven en Haydn dientengevolge werd ontslagen, kwam hij in 1761 als tweede kapelmeester in dienst van vorst Paul Anton Esterházy in Eisenstadt. De Esterházy's voerden een bijzonder hoge culturele standaard: ’s winters in hun residentie vlakbij Wenen en ’s zomers in hun Hongaarse paleis dat Versaillesachtige trekken had.
Haydn kreeg het in deze cultuurminnende omgeving ontzettend druk. Hij componeerde, dirigeerde, leidde opera’s en speelde kamermuziek op de vele muziekavonden. Zijn muzikale arbeid verrichtte hij echter nogal geïsoleerd, namelijk buiten Wenen. Toch is deze periode van groot belang voor hem geweest. Hij werd namelijk in de gelegenheid gesteld te experimenteren in het schrijven van symfonieën. Maar ook in andere genres was hij buitengewoon productief. Zo schreef hij muziek voor de baryton, een moeilijk te bespelen snaarinstrument, waarop Nicolaus Esterházy uitblonk.
Ook componeerde hij voor de Esterházy’s een hele reeks komische opera's, 24 in totaal. Nadat hij echter opera's van Mozart, met wie hij in 1782 bevriend raakte, had leren kennen, realiseerde hij zich dat de zijne nooit eenzelfde peil zouden halen. Voor het overige bewonderden zij elkaar wederzijds.
De bezoekers aan het hof van Esterházy waren zo enthousiast over wat zij daar gehoord hadden, dat zij Haydns naam overal in Europa noemden. Zo kwam het dat hij opdrachten kreeg voor bijvoorbeeld de openbare concerten van de Loge Olympique in Parijs (zes Parijse symfonieën) en voor de kathedraal van Cadiz in Spanje (Die sieben letzte Worte Christi). Vanwege deze bekendheid kon hij in 1790, toen Nicolaus gestorven was en diens opvolger de kapel ophief, kiezen tussen een uitnodiging om naar Napels te gaan en een voor Londen. Hij koos voor het laatste. Napels was immers een operastad. Daardoor verbleef hij tijdens de Franse Revolutie van 1791 tot 1792 en van 1794 tot 1795 in de Engelse hoofdstad. Daar schreef hij de laatste twaalf van zijn in totaal ruim honderd symfonieën; zij behoren tot zijn meest gespeelde, zoals de beroemde Symfonie met de paukenslag (nr. 94) en de niet minder bekende nummer 103, ‘met de paukenroffel’, die u vanavond hoort.

Ondanks zijn succes in Londen keerde Haydn in 1792 terug naar Wenen. Daar meldde zich een nieuwe leerling bij hem. Ene Ludwig van Beethoven wilde compositielessen van hem krijgen. Die samenwerking bleek weinig vruchtbaar, al voorspelde Haydn een grote toekomst voor Beethoven en voegde daar en passant aan toe dat hij er trots op was zijn leraar te zijn geweest. Ironisch genoeg raakten hij en zijn werk na zijn dood in 1809 vrij snel in de vergetelheid. Zijn roem werd verdrongen door zijn 'leerling' Beethoven en van de daaropvolgende romantische generaties. Haydn wordt overigens nu weer met Mozart en Beethoven in één adem genoemd als de grote Weense klassieke componisten. Dit vooral omdat men tot het inzicht is gekomen dat hij de fundamenten gelegd heeft, waarop de andere componistenn hebben kunnen voortbouwen.
De 103' symfonie schreef Haydn in 1795, tijdens zijn tweede verblijf in Londen. Hij was daar op uitnodiging van dirigent en, zouden we nu zeggen, impresario Johann Peter Salomon. Die leidde daar een groot orkest, met een veel bredere bezetting dan Haydn tot dan toe gewend was. Hij kon er naar hartenlust experimenteren. De symfonie opent met een roffel op de pauken, mede bedoeld om het publiek in het King's Theatre erop te attenderen dat het nu begon. Daarna komt een lang en somber Adagio, aan het eind van het eerste deel iets ingekort herhaald. In het tweede deel wisselen twee thema's elkaar af, beide gebaseerd op Kroatische liederen. Haydn laat ze twee keer terugkomen in een opmerkelijke orkestratie. Daarbij valt vooral de vioolsolo op. Vanavond gespeeld door de concertmeester José Vosbergen. Het erop volgende menuet is weer gebaseerd op Schotse melodieën, met een hoofdrol voor de klarinetten. Het laatste, supersnelle laatste deel heeft weer Kroatische volksmuziek als uitgangspunt.

Wilt u meer weten over het Zaans Symfonie Orkest? Bezoek dan de website:

www.zaanssymfonieorkest.nl

Daar vindt u alles wat u weten wilt. Hoe u donateur kunt worden, bij wie u zich als lid kunt aanmelden, wanneer de repetities zijn enzovoort. Natuurlijk kunt u ook gewoon schrijven of bellen:
Secretariaat Treilerstraat 49 1503 JC Zaandam
075 6145602

In het Zaans Symfonie Orkest speelden:

Eerste viool: José Vosbergen-den Teuling, Anja Blekkenhorst-Stalknecht, Thijs Boon, Ruth Cobelens, Agnes Leguit-Ingenhoes,

Tweede viool: Ellis Verreijt-Couteaux, Helga Bakker-Steketee, Klaaske Mulder-van der Ploeg, Ton Roling, Marja Sinkeldam-Kramer

Altviool: Brigitte Baas-Brinkman, Melanie van Overbeek

Cello: Jeannine Groenheiden-van der Vegt, Frans Schmidthamer, Herman Tromp

Contrabas: Saskia Andriessen

Fluit: Jacco Verburgt, Adri Boon

Hobo: Nelly Jongh, Edwin Schager

Klarinet: Dominique de Graaf, Ingeborg Out

Fagot: Fred van Draanen, Piet Buzing

Hoorn: Rieta Mulder, Joathan Wegloop

Trompet: Erna Verver

Slagwerk: Leida Zandstra